

Risale-i Nur'un İzah Metodolojisi Üzerine Bir Tasnif

Girişimi ve Şerhin Önündeki Maniler

Ömer Said Güler

TDV İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi (TDE/L-3)

Giriş

Ele almaya çalışacağımız konunun hassasiyeti ve bu yayındaki diğer araştırmaların hüviyeti, evvela üzerine tartışılacak olan kavram ve terminolojinin açıklanmasını ve derinlemesine anlaşılmasını gerektirmektedir. Nitekim kavram kargaşası sebebiyle sonu hiçbir yere ulaşamayan, meşgul edici ve kafa karıştırıcı tartışmaların önünü ancak kuvvetli bir terminoloji izahı ile alabileceğiz. Bu bakımdan, bir kavram olarak ve daha ötesinde bir telif türü olarak şerh üzerinde durmayı bu yolun ilk adımı olarak görüyoruz.

Şerh ile ilgili yapılacak izahatın ardından Risale-i Nur'un tarihî süreç içerisindeki yerine kısaca değinecek, buna dayanarak da şerhiyle alakalı müellifin çizdiği hududun keyfiyeti üzerinde duracağız.

Bütün bu aşamaların ardından da çalışmanın önemli görülen bir kısmı olarak şerhin önündeki engeller ve şarihlerin nitelikleri üzerinde duracak, faaliyet sahaları üzerine bir tasnif girişiminde bulunacak, en son kısımda ise Nur Risalelerinin verimli anlaşılma metotları üzerine bir teklif sunarak yazıyı sonlandıracağız.

Şerh

Tıpkı insan nevi gibi yaşayan bir varlık olması, tanımını dâhilinde mevcut olan dil, bu özelliği itibarıyla yüzyıllar geçtikçe içine aldığı kelimelerin mana ve şekilleriyle birlikte birtakım değişikliklere uğrar. Dolayısıyla bir kelimenin, kullanıldığı asırdaki karşılığını idrak edebilmek için aynı yüzyıl dâhilinde neşredil-

miş kâmuslardan istifade etmek sıhhatli olan tercihtir.¹

Ahmed Vefik Paşa'nın *Lebçe-i Osmânî*'si şerh için "sözü açıp teşrih, tefsir, tavzih etme, telifat, müşkilâtını hal ve tefsir etme, dilim dilim yarar gibi bir metni telvîh etmek"; Şemseddin Sâmî'nin *Kâmûs-i Türki*'si "bir kitabın ibaresini yine o lisanda veya bir lisan-i aharda tafsil ve izah ederek müşkilâtını açma"; Mehmed Salahî'nin *Kâmûs-ı Osmani*'si "açmak, açılmak, bir şeyin mahfi ve müşkil olan dekâik ve gavâmizini izah ve tefsir için söylenen sözler ve bu yolda yazılan kitaplar"; Muallim Naci'nin *Lügat-i Naci*'si ise "izah için söylenen sözler ve bu yolda yazılan kitap" karşılıklarını vermiştir. Şerh karşılığı olarak verilen bu tanımların etraflıca incelenmesi ve tanımlarda kullanılan her bir lafzın ayrıca üzerinde durulması gerekir.

Bu tanımlarda anılan diğer kelimelerden yola çıkarak bir şerhin fonksiyonlarını şöyle sıralayabiliriz:

a- Kaleme alınmış olan bir eseri temel alarak metni detaylı bir şekilde açıklamak, yorumlamak, örneklerini geliştirmek, temellendirme metodlarını güncellemek

b- Esas alınan metinde, kelimeler arasına gizlenmiş olan anlamların lügat manalarından ziyade özlerini, asıllarını ve temelde işaret etmeye çalıştıkları noktaları ortaya çıkarmak

c- Üzerinde durulacak sözü daha açık ve anlaşılır bir hâle getirmek, uzun kısımları kısaltarak yahut parçalara ayırarak farklı analiz yöntemleriyle deşifre etmek, bunu yaparken metnin birbirine gönderme yapan kısımlarını bir araya getirerek dağınık metni düzenli konu başlıkları altında derlemek, toparlamak, metodik bir hale sokmak

d- Metinde gerek mana gerekse üslûp ve kelime kaynaklı problemleri kısımları ve eksik bırakılan noktaları bağlamak, onarmak

e- Metne götüren bir yol olma özelliğinin yanı sıra -temellendirmek kaydıyla- yeni açılım ve spekülasyonlar geliştirerek taze ve güncel bir bilgi odağı ve istifade kaynağı kurmak, metinden kopmamakla beraber eserin mahiyetini restore etmek

Bütün bu maddelere; şerh kelimesi için verilen karşılıklarda zikredilen tefsir, tavzih, teşrih, telvîh, hal, tafsil, izah gibi kelimelerin yanı sıra İslâm tarihi boyunca fıkıh, hadis, kelam, tefsir, tasavvuf, felsefe gibi muhtelif alanlarda kaleme alınan şerhlerin işlevleri ve doldurdukları boşluklar hakkındaki kanaatler vasıtasıyla da ulaşabiliyoruz.²

Zamanla şerh yazma uğraşı, şerhin bir telif türü haline gelmesini netice ve-

1. Her ne kadar şerh kelimesi yüzyıllar boyu, aşağı yukarı aynı anlamlar etrafında tanımlanmış olsa da Risale-i Nur müellifinin yaşadığı döneme en yakın yıllarda telif edilmiş muteber kâmus çalışmalarına müracaat etmek metodolojik olarak uygun olanıdır. Esasında hıfzına almaya başladığı Kâmus-i Okyanus'a müracaat ederek bu kelimenin müellifin zihninde nasıl bir tasavvur meydana getirdiğini tespit etmek daha sağlıklı olurdu; ancak bu hacimli eserde Nursî'nin geldiği son nokta "bâbü's-Sin" kısmı, yani "Sin" harfi olduğundan ötürü şerh kelimesine dair açıklamalar da eserin ezberlenmeyen diğer kısmında kalmıştır.

2. Prof. İsmail Kara, şerh ve haşiye geleneğiyle ilgili olarak verimli ve açıklayıcı bir metin hazırlamıştır. Bu makale de ayrıca incelenmelidir. (İsmail Kara, "Unuttuklarını Hatırla" Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not", *Divân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2010/1, C. 15, S. 28, s. 1-67)

rerek kaleme alınan birincil metinlerin daha net bir şekilde anlamlandırılması noktasında bir yol olmuş, medrese ve tekkelerde ders kitabı olarak okutulacak birincil metinlerin yanında ikincil metinler kategorisini teşkil eden şerh, haşiye ve talikat türünden eserler de büyük bir önem kazanarak nüshalarını çoğaltmasını bilmiştir. Bu doğrultuda, yazılan ikincil metinlerin “suyunun suyu” gibi yüzeysel bir nazara mahal vermeyecek kadar zengin ve verimli içerikleriyle kimi zaman şerh ettiği kaynaktan daha çok kullanılıp bulundurulduğu dahi olmuştur. Bu yüzden şerhlere “mümbit idrak zeminleri” nazarıyla bakmak da tutarlı görünmektedir.

Burada şu hatırlatmayı yapmakta büyük fayda vardır: Yazılan ikincil metinler, yani şerhler, mahiyetleri gereği birincil metinler pozisyonundaki telif eserleri, yani esas metinleri ikinci planda bırakacak bir tutum ve konumda değildir. Zira açıklamak ve belki de teşhis edilen birikimi derinleştirmek maksadıyla bir metni seçerek temel ve muhatap kabul etmek, o esere olan ilgi ve alakanın yanı sıra saygı ve hürmetin de bir göstergesi olmalıdır. Bu bağlamda metinler arasındaki bu ilgiyi sağlıklı bir şekilde kuran ikincil metinler, her fırsatta birincil metne sevk edici ve onu daha etraflıca anlamaya yardım edici bir fonksiyon icra eder.

Bu yazıda üzerinde duracağımız konu Risale-i Nur’un şerhi meselesidir. Dolayısıyla bu noktada eserin mahiyeti hakkında--en azından yüzeyde kalacak derinlikte--bilgi sahibi olmamız da gerekecektir. Nitekim bu bilgi, diğer yorum ve izah teorilerinden yapı ve içerik bağlamında daha farklı bir zeminde konuşmamıza vesile olacaktır.³

Risale-i Nur’un Konumu

Risale-i Nur, mahiyeti itibarıyla şahsına münhasır bir eserdir. Bu tespit alelade ve kuru bir övgü söylemi olarak algılanmamalıdır. Nitekim müellifin, eserlerinde tercih ettiği yolu kelimcilerin, tasavvuf okulunun ve felsefe ehlinin metodlarından ayıran tavır ve ifadelerinin bizi ulaştırdığı nokta itibarıyla Nur Risalelerini yalnızca bir kelim eseriyahut bir tasavvuf klasiği yahut da sadece usûl-i tefsire her bakımdan denk düşen bir tefsir külliyyatı olarak ele almak mümkün görünmemektedir.⁴ Adı geçen hemen her alanla ilgili hususiyetleri gösteren Risaleler, her bir alanın terminoloji ve usûllerini bir arada kullanmıştır. Ancak yine de külliyyatın İslâmî ilimler ailesinde tefsir ile kelim arasında bir yerde durduğu ve belki de bu sahaları bir araya getirdiği kanaati en uygun

3. Postmodern izah teorileri çerçevesinde öne sürülen üç niyet teorisi (yazarın niyeti-metin niyeti-okurun niyeti), metni tarihsel bağlamından kopararak analiz etme girişimleri, aşırı yorumlamalarla verimli neticelere kapı aralama hamleleri gibi birtakım yorumlama söylemleri çoğu kez salt edebî metinler, bazen felsefi metinler ve ağırlı olarak da kurnaca türünden düşünelere ortaya konan kuramlardan ibarettir. Bu yazınsal teorileri, üretildikleri formatlarıyla; ilahî metinleri açıklamaya çalışan eserler gibi bambaşka bir ontolojik zemine pastiş etmekse metodolojik olarak tutarlı olmayan sonuçlarla karşılaşmamıza neden olacaktır. Bu bakımdan eserin mahiyeti hakkında bilgi sahibi olmanın ve bu bilgi doğrultusunda kullanılacak metodu tespit edebilecek ayrımı yapabilmeyin, ortaya konacak çalışmaların geçerliliği üzerinde büyük etkilere sahip olacağı gerçeği de ihmal edilmemelidir. 4. Eserlerinde takip ettiği yolu felsefe, tasavvuf ve kelim ehlinin metodundan ayıran Said Nursî, kendi metodolojisini “belâgat-i Kur’âniyenin ulüvv-i rütbesini ilân eden ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mirac-ı Kur’âni” şeklinde izah eder ve hemen ardından da “İşte, biz dahi bunu ihtiyar ettik.” ifadesini kullanır. (B. Said Nursî, *Muhakemât*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 166) Bu tercihinin de iki yolu olduğunu belirten müellif, kelimcilerin hudus ve imkân yöntemlerine mukabil inayet ve ihtira metodlarını takip eder. Burada İbn Rüşd’ün kelimcileri eleştirisinde kullandığı argümanı hatırlayacak olursak Risale-i Nur’un diğer kelimcilerden farklı bir yol izlediğini de daha iyi anlamış olacağız. İbn Rüşd, mütetekilliminin kullandığı hudus ve imkân delillerinin metodik birtakım kusurlara meydan verdiğini belirtmiş, kelimcilerin aksine Kur’an’ın inayet ve ihtira metodunu kullandığını ifade etmiştir. (Bkz. M. Sait Özervarlı, *İbn Teymiyye’nin Düşünce Metodolojisi ve Kelamcılar Eleştirisi*, İsam Yayınları, İstanbul, 2008, s. 53-54) Bediüzzaman da işte bu yolu tercih ettiğini Muhakematı’nda beyan etmektedir. (Bkz. Said Nursî, *age.*, s. 166-182)

Bu tespit alelade ve kuru bir övgü söylemi olarak algılanmamalıdır.

Risale-i Nur,
kendisini
ele alarak
yorumlamaya
girişecek yahut
akademik ve
metodik olsun
veya olmasın
herhangi
bir faaliyet
içerisine girecek
araştırmacılar ve
müteşebbisler için
açık ve anlaşılır
bir hüküm
ortaya koyarak;
kendisinin
üzerine yapılacak
ikincil çalışmalara
seviyeli ve
temelli bir hudut
getirmiştir.

yorum olarak görünmektedir.⁵

Külliyyatta farklı ilim ve alanlara ait terminolojinin kullanılması Bediüzzaman'ın açık ve zengin bir kaynaklar bütününden istifade ettiğini ortaya koymaktadır.⁶ Bu bakımdan Nur Risalelerini şerh etme girişiminde bulunacak bir araştırmacının sadece Risale-i Nur'a vâkıf bir bünyeye sahip olmaktan ziyade, aynı zamanda İslâm düşünce tarihi çerçevesindeki literatür, terminoloji ve metodolojiye vâkıf olması da beklenecektir. Aksi halde ortaya konacak çalışmalar beklenen câmiyet ve keyfiyette olamayacağı gibi üretilen metinler de beklentileri karşılar bir işe yararlık hüviyetinden uzak kalacaktır.⁷ Bu bahsi ilerleyen kısımda biraz daha detaylı olarak ele almaya çalışacağız. Sıradaki başlıkta ise Said Nursi'nin, kendi eserlerinin şerh edilmesi hakkındaki beyanlarını temel almak suretiyle meseleyi yorumlamaya gayret edeceğiz.

Risale-i Nur'un Dilinden Risalelerin Şerhi

Risale-i Nur, kendisini ele alarak yorumlamaya girişecek yahut akademik ve metodik olsun veya olmasın herhangi bir faaliyet içerisine girecek araştırmacılar ve müteşebbisler için açık ve anlaşılır bir hüküm ortaya koyarak; kendisinin üzerine yapılacak ikincil çalışmalara seviyeli ve temelli bir hudut getirmiştir. Bu hududu ise müellifin şu ifadelerinden hareketle anlayabilmek mümkündür:

*"Bu dürüs-i Kur'ânîyenin dairesi içinde olanlar, allâme ve müctehitler de olsalar, vazifeleri, ulüm-i imaniye cihetinde, yalnız yazılan şu Sözlerin şerhleri ve izahlarıdır veya tanzimleridir."*⁸

Bu kısımda eseri merkez alan çalışmaların sahasına bir çizgi getirildiğini anlamak güç değildir. Bununla beraber müellifin bu ifadelerinden okur ve araştırmacılarını kısıtlayıp sınırlandırdığı şeklinde bir çıkarımda da bulunmamak gerekir. Nitekim yukarıda teferruatlı bir şekilde açıklamaya çalıştığımız şerh kavramı ve maddeler halinde sunduğumuz şerhin tanıdığı imkânlar kısmını da hatırlayacak olursak, müteşebbislerin önüne tartışılmayacak genişlikte bir sahanın açıldığı gerçeğiyle karşı karşıya geliriz. Bu da müellifin, menfi manada bir sınırlama yahut herhangi bir daraltma ve kısıtlama girişiminden ayrı bir bağlamda konuştuğu fikrini kuvvetlendirmektedir.

Burada dikkat çekecek bir husus da şudur: Alıntuladığımız bu pasaj, Yirmi Dokuzuncu Mektup dâhilinde alt başlıklara ayrılarak açıklanan desise-i şeytaniyeler, yani şeytanın hile ve aldatmacaları kısımları arasındaki "Beşinci Desise" başlığı altında zikredilmiştir. Altı desise olarak sıralanıp zikredilen bu aldanışlar ise "makam/mevki sevgisi [*hubb-i câb*], korku [*biss-i havf*], hırs [*tama*], ırkçılık [*asabiyyet-i millîye*], tembellik ve rahata düşkünlük [*tenperverlik*]" gibi mevzular

5. M. Sait Özervarlı Risale-i Nur'un bu konumuna müellifin şu gayretiyle işaret eder: "Onun yapmayı hedeflediği iş, tefsir ve kelam disiplinlerini birleştirmek ve bunları Kur'an'a dayalı bir teoloji ve çağdaş eğitim yöntemlerine dayalı bir sistem olarak yeniden canlandırmaktır." (M. Sait Özervarlı, "Said Nursi'nin Çağdaş İslâm Düşüncesini Yeniden Canlandırma Projesi", *İlim ve Düşünür Olarak Bediüzzaman*, haz. İbrahim M. Abu-Rabi, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 473)

6. Prof. Bünyamin Duran, Said Nursi'nin Selefiyeci yaklaşımdan İsrâkî felsefeye, tasavvuftan Meşşâî felsefeye kadar hemen her akımdan önemli ölçüde yararlandığını ifade etmiştir. (Bkz. Bünyamin Duran, *İslâm Düşünce Geleneği Açısından Bediüzzaman*, Risale-i Nur Enstitüsü, İstanbul, 2001, s. 142) Duran'ın bu tespitini tutarlı ve doğru anlayarak kullanmak gerektiğini de burada hatırlatmalıyız. Nitekim Meşşâî ve İsrâkî gibi Ehl-i sünnet âlimlerince çoğu zaman eleştirilen, hatta tekfir derecesinde itham edilen birtakım ekolleri Bediüzzaman, insafı bir diyalektığe tabi tutarak tüm den reddetmediği gibi; onlardan seçip aldığı ekfâr da ziyade olmamıştır.

7. Nitekim şimdiye kadar şerh faaliyeti imasıyla ortaya konan çalışmaların bu câmiyeti gösteremediğini de söyleyebiliriz. Bu durum, yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun yoğunlaşan dikkatlere ve tüm iyi niyetlere rağmen konunun etrafında dönüp duran ve bir türlü mananın incelik ve derinliklerine inemeyen metinler olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumun da bazı sebeplere dayandığını düşünüyoruz. Bu nokta, yazının ilerleyen kısımlarında ayrı bir başlık halinde ele alınacaktır.

8. Said Nursi, *Mektubat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 725

ve bunlara getirilen ikaz ve işaretlerden ibarettir. İktibas ettiğimiz pasaja ait kısım ‘enaniyet’ bahsine dâhil edilmiştir. Nursi şöyle devam eder:

“Eğer biri, dairemiz içinde, nefsin enaniyet-i ilmiyeden aldığı bir his ile, şerh ve izah haricinde bir şey yazsa, soğuk bir muaraza veya nakıs bir taklitçilik hükmüne geçer.”⁹

Burada müellif tarafından yöneltilen bir ithamla karşılaşıyoruz ki söz konusu itham mucibince şerh ve izah dışında yapılacak çalışmaların makbul görülmeceği de buradan açıkça anlaşılmaktadır. Buraya kadar herhangi bir algılama problemiyle karşılaşmamış gibi görünsek de zikredilen “soğuk muaraza” ve “taklitçilik” sıfatlarını netice verecek çalışma ve girişimlerin ne’liği üzerine de bir açıklamada bulunmamız gerekir. Nitekim şerh adına yapılan birtakım girişimlerin bu tür bir taklitçiliğe kapı aralayıp aralamadığı meselesi de üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken bir başka temel problemdir. Bu bağlamda işbu kısma bir ara başlık daha ekleyerek bu meseleye de kısaca değinmek icap etmektedir.¹⁰

Taklit Meselesi

Taklit; “birinin fiil ve hareketinin veya şekil ve suretinin aynını yapma, benzemeye veya benzetmeye çalışma; bir şeyin sahtesini yapma” karşılığına gelir.¹¹ Burada--bir kez daha--tanımda karşımıza çıkan kelimelere yakından bakmamız icap etmektedir. Mülahaza edeceğimiz kelimeleri işaretleyerek tanım cümlesini bir kez daha yazalım:

“Bir fiil ve hareketin(1) veya şekil ve suretin(2) aynını yapma(a), benzemeye(b) veya benzetmeye(c) çalışma; bir şeyin sahtesini(d) yapma”

Sonlarını harflendirme ve numaralandırma işlemine tabi tuttuğumuz bu kelimeler arasında numara ile imlenen kelimeler bir varlığın, dolayısıyla bir malzemenin; harflerle imlenenler ise söz konusu malzemeler üzerine uygulanan tasarruf ve müdahalelerin göstergeleri pozisyonundadır. Burada kilit noktalar ise harflendirilen kelimelerdir ve bunlardan kastedilenlerin nasıl bir tablo çizdiğini de daha açık ifadelerle izhar etmek gerekir. Bu doğrultuda yukarıdaki tanım işaretleme işlemi, konuştuğumuz bağlama adapte edecek olursak şöyle bir liste ile karşılaşmış olacağız:

1- ***Fiil ve hareket:** Kur’ân ve hadis eksenli aktüel, kapsamlı ve stratejik bir faaliyet; tefsir yahut kelimeler türünden dinî/ilmî bir metin yazma uğraşı

2- ***Şekil ve suret:** Dil, anlatım teknikleri ve metodoloji eksenli üslup, stil, biçim; bölümlere ayırma, isimlendirme ve kelime seçimi eksenli genel görünüş, tasnif ve taksim biçimi

a- ***Aynını yapma:** Metnin türevini yahut bir varyantını ortaya koymak

b- ***Benzemeye çalışma:** Üslup, dil özellikleri ve muhtevayı temellük ederek eserin müellifine öykünmek

c- ***Benzetmeye çalışma:** Ortaya konacak eseri, mevcut eserin cazibe ve

9. Said Nursi, *age.*, s. 725

10. Risale-i Nur ile alakalı olarak yürütülen bir başka faaliyet sahası da eserin dilini sadeleştirme meselesidir. Bu kısım taklitçilik başlığından daha başka bir zemine oturduğuna kanaat getirerek burada tartışmaya ihtiyaç duymuyoruz. Nitekim Bediüzzaman’ın “...şerh ve izah haricinde bir şey yazsa...” ifadesindeki “yazsa” ibaresi ve dolayısıyla “yazmak” eylemi, başlı başına bir telif ürününün ortaya konması durumunu kast ediyor görünmektedir. “Buna rağmen burada bizi ilgilendiren ve bütün dikkatlerden kaçan bir başka önemli nokta daha vardır ki o da şerh eksikliğinin sadeleştirme girişimlerine kapı aralayıp büyük tartışmalara neden olduğu gerçeğidir.”

11. Şemseddin Sâmî, *Kâmus-ı Türki*, s. 427

“Eğer biri,
dairemiz içinde,
nefsin enaniyet-i
ilmiyeden aldığı
bir his ile, şerh
ve izah haricinde
bir şey yazsa,
soğuk bir muaraza
veya nakıs
bir taklitçilik
hükmüne geçer.”

Said Nursî,
şerh ve izah
faaliyetlerini,
devam edecek
bir vazife olarak
talebelerine
emanet etmiş,
onlardan âsârî
ikmal etmelerini
istemiştir.

statüsüne 2. maddedeki özellikler bağlamında yakınlaştırma çaba ve girişimi
d- ***Sahtesini yapma:** Eser sahibine hiçbir bağlamda gönderme yapmaksızın metnin ilgili kısımlarını kullanmak suretiyle yepyeni ve biricik bir eserin ortaya çıkarıldığını iddia etmek yahut bunu hâl ile teşhir etmek

Bütün bu açıklamalar dikkate alınarak ortaya konan çalışmalar mülahaza edilecek olursa bir kısım eserlerin bu maddelerle örtüşerek müellifin deyimleriyle bir “taklit” durumuna dönüştüğü de idrak edilmiş olacaktır.¹²

Taklit meselesini kısa ve kabaca ele aldığımız bu kısmın ardından, kaldığımız yer olan, Risale-i Nur’un şerh hakkındaki beyanatı ile ilgilenmeye devam edebiliriz.

Said Nursî’nin *Barla Labikası*’nda şerh meselesini ele alıp irdelediği bir mektubu mevcuttur. Nursî, bu mektubun hemen girişinde talebelerine şöyle hitap etmektedir:

“[B]undan sonra Risaletü’n-Nur’un tekmil izahı ve hâşiyelerle beyânı ve isbâtı size tevdi’ edilmiş, tahmin ediyorum [...] Evet, Risaletü’n-Nur, size mükemmel bir me’haz olabilir. Ve ondan erkân-ı imaniyenin her birisine, mesela Kur’ân’ın kelâmullah olduğuna ve icâzî nüktelerine dair, müteferrik risalelerdeki parçalar toplansa veya haşre dair ayrı ayrı bürhanlar cem edilse ve hâkezâ mükemmel bir izah ve hâşiye ve bir şerh olabilir.”

Bu ifadelerinde Nur Risalelerinin şerh edilmesi gibi bir vazifenin mevcudiyetini izhar eden Nursî, bununla da kalmayarak yapılacak çalışmaların nasıl gerçekleştirileceği meselesine de açıklık getirmiş, şerhin fonksiyonları bölümünde belirttiğimiz “metnin birbirine gönderme yapan kısımlarını bir araya getirerek dağınık metni düzenli konu başlıkları altında derleme, toparlama, metodik bir hale sokma” faaliyetini kast ederek burada şerhin yalnızca bir hususuna değinmiştir. Diğer hususlarsa hemen akabinde kendisini göstermektedir. Üstad Hazretleri meseleye devam eder:

“Zannedirim ki, hakâik-ı âliye-i imaniyeyi Risale-i Nur ihâta etmiş, başka yerlerde aramaya lüzum yok. Yalnız bazen izah ve tafsile muhtaç kalmış. Onun için vazifem bitmiş gibi, bana geliyor. Sizin vazifeniz devam ediyor. Ve inşaallah vazifeniz şerh ve izahla ve tekmil ve tahşiye ile neşir ve tâlim ile, belki Yirmibeşinci ve Otuzikinci Mektupları te’lif ile ve Dokuzuncu Şuâ’ın dokuz makamını tekmil ile Risale-i Nur’u tanzim ve tertip ve tefsir ve tashih ile devam edecek.”¹⁴

Burada ise şerhe ait diğer fonksiyonlar, müellif tarafından gündeme getirilmiş görünmektedir. Bu ifadelerinde Said Nursî, şerh ve izah faaliyetlerini, devam edecek bir vazife olarak talebelerine emanet etmiş, onlardan âsârî ikmal etmelerini istemiştir. Bu pasajda Nursî, ‘tefsir, tashih, tanzim, tertip, izah, tafsil, tekmil, tahşiye, talim, neşir, te’lif’ gibi yöntem hakkında ipucu veren ve girişteki açıklamaları hatırlatan ibarelerle *Mektubat*’ta değindiği hududun çizgilerini burada gözle görülür bir şekilde belirginleştirmiştir.¹⁵

12. Üzerinde durduğumuz ‘taklit’ kavramı ve bu minvalde üretilen eserlere ait birtakım özelliklerden burada bahsetmiş olmamız, okuru hemen bir şahıs, grup veya yayın organını düşünerek damgalama eylemine itmeme-lidir. Burada bahsedip açıkladığımız şartlara uyan ve taklit kısmına dâhil olduğu düşünülen eserlerle ciddi bir temellendirme ve ispatlama yoluyla ele alınarak analiz edilmeli ve bu tahkikatın ardından herhangi bir yargıda bulunma yoluna gidilmelidir. Varılan bu netice de bir makale yahut fikra formunda dile getirilmeli, hissi ve yaralayıcı münakaşalardan olabildiğince uzak durulmalıdır.

13. Said Nursî, *Barla Labikası*, RNK Neşriyat, İstanbul, 2008, s. 370

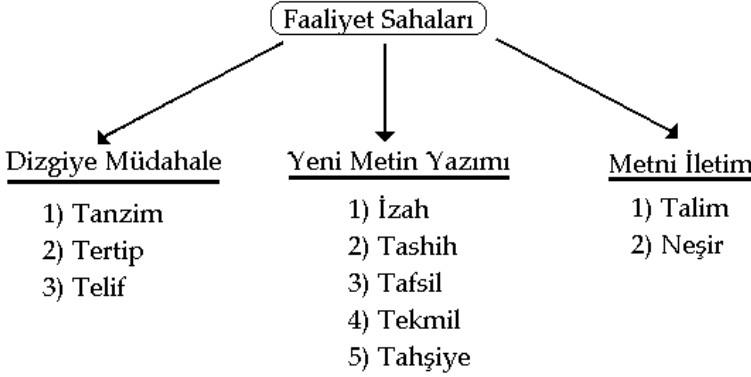
14. Said Nursî, *age.*, s. 370

15. Bediüzzaman’ın bizzat beyan ettiği bu faaliyet alanlarında yöntem itibariyle kast edilen şekilde sağlıklı bir güzergâh takip eden çalışmaların da bir dökümü yapılarak şimdye kadar ortaya konmuş şerh denemelerinin de ayrıca bir literatürü oluşturulmalıdır.

Nursi'nin mezkûr faaliyet programıyla ilgili olarak bu bölümde kullanmış olduğu on bir kavramı tek tek ele alarak bunların lügat manalarını burada kısaca belirtmek, yapılacak çalışmaların ne amaçla ve nasıl bir yöntem takip edilerek icra edileceği noktasına icmalî olarak işaret edecektir. Bu kavramlar;

- 1) **Tefsir:** Manayı açma
- 2) **Tashih:** Sahih edip yanlışları doğrulama
- 3) **Tanzim:** Sıra ile verme, nizama koyma
- 4) **Tertip:** Nizamla dizme
- 5) **İzah:** Vazih ve ayan kılma
- 6) **Tafsil:** Fasil fasıl uzatma
- 7) **Tekmil:** Noksansız bitirme, tamam etme
- 8) **Tahşiye:** Haşiye yazma
- 9) **Talim:** Öğretme, ders verme
- 10) **Neşir:** Dağıtma, yayma
- 11) **Telif:** Cem' ve tertip etme

Burada izahları verilen kelimelerin bir kısmı temelde benzer olmakla beraber; Nur Risaleleri ekseninde yapılacak çalışmaların yöntemleri noktasında, tür ve biçim bakımından birbirinden farklı faaliyet alanları olarak görünmektedir. Bu sahaları, biçimleri bağlamında gruplara ayırarak gösterecek olursak şöyle bir tablo ile karşılaşırız:

Bu tablodaki faaliyet programı çerçevesinde, ilk grupta, eserin yazı ve muhtevasının değil; belli başlıklara kaydetmek suretiyle bazı bölümlerinin yerlerinin değiştirilmesi, daha doğru bir ifadeyle derlenip toparlanması kastedilmektedir ki tanzim, tertip ve telif faaliyetleri de bu kısma girmektedir. Buradaki 'dizgiye müdahale' ibaresinden eserin yazımına, cümle ve kelimelerine müdahale etmek gibi bir mana anlaşılmamalıdır. Kullandığımız bağlamdaki müdahale, derleme amaçlı olarak alt metinlerin yerleri üzerinde uygulanan bir tasarruftan ibarettir.¹⁶

İkinci saha olarak zikrettiğimiz 'yeni metin yazımı', eserleri temel alarak üretilecek ikincil metinleri yahut ikmal metinlerini kastetmektedir ki *Barla*'daki mektupta adı geçen söz konusu beş saha da bu başlık altına girmektedir. Filhakika, yazılı bir metin biçiminde ortaya konacak herhangi bir şerh ve izah

16. Örnek olarak; Nesil Yayın Grubu tarafından basılan Vesvese Risalesi, Dua Risalesi, Tasavvuf Risalesi, Taziye Risalesi, Namaz Risalesi ve Yeni Asya Neşriyat tarafından basılan Risale-i Nur'da Hz. Muhammed gibi çalışmalar, burada bahsedilen tanzim ve tertip girişimleri olarak düşünülmelidir.

*Risale-i Nur,
müellifinin de
defaatle ifade
ettiği üzere
imansızlık
hastalığını tedavi
etmeyi kendisine
vazife edinmiş
olan manevi bir
Kur'ân tefsiridir.*

faaliyeti de ikinci grubun alt başlıkları konumundaki bu beş alan dâhilindedir.

Üçüncü kısım ise bu faaliyet programının belki de en mühim parçasını oluşturmaktadır. Nitekim bu kısım dâhilinde görünen talim ve neşir faaliyetleri, eserin etraflıca anlaşılması ve daha geniş çevrelere ulaştırılması noktasında azami öneme sahiptir. Bu sahalara da kısaca değinmemiz gerekir.

“Talim’in “öğretmek, ders vermek” anlamlarına geldiğini yukarıda belirtmiştik. Konuştuğumuz bağlamda ise talim; Risale-i Nur’u temel alarak icra edilen seminerler, atölye çalışmaları, panel ve konferanslar ile eserin mütalaa ve mülâhaza edildiği ders ve sohbetlere işaret etmektedir. Bu faaliyetlerde Risale-i Nur’un metnine dayanarak bazı açıklamalar, yorumlamalar, izahlar ve çıkarımlar yapılmakta, kimi zaman bilinçli olarak, kimi zaman da farkında olmadan –ya da bu ismi vermeden– bir şerh eforu sarf edilmektedir.¹⁷ Yaygın olan ve belki de en ziyade muhatap olunan bu faaliyetlerde, yazılı olmamakla birlikte; dersi okuyanın kelimelerin lügat manalarını verdiği, metni yorumladığı, aktüel örneklendirmelerde bulunduğu ve böylelikle şerh faaliyetini sözlü olarak icra ettiği söylenebilir. Bütün bu faaliyetler de “ders verme” anlamını bir kez daha hatırlatma ihtiyacını duyduğumuz ‘talim’ başlığı içerisine alınmak suretiyle yukarıdaki tablonun bir dalı olarak düşünölmelidir.¹⁸

Üçüncü başlığın bir diğer maddesi ise ‘neşir’ faaliyetleridir. “Dağıtma ve yayma” karşılığıyla verdiğimiz neşir, konuştuğumuz bağlamda; Risalelerin basım yayın işleminden ulaştırma, satış, dağıtma, sunum ve reklamcılık aşamalarına uzanan kapsamlı ve çok aşamalı bir faaliyetler zincirine işaret etmektedir. İlk senelerinde eserlerin el yazısıyla, daha sonraysa teksir makineleriyle çoğaltılarak muhtelif merkezlere iletilmesi; günümüzdeyse birçok yayınevi tarafından basılması, radyo, televizyon, internet gibi elektronik ortamlarda okunması, bunun yanı sıra farklı dillere çevrilerek bütün dünya toplumlarına sunulması da söz konusu çalışma programındaki neşir faaliyetleri dâhiline girmektedir.

Burada işaret edilen hususiyetleriyle talim ve neşir faaliyetleri, eserlerin geniş kitlelere tanıtılması, muhtelif çevrelere iletilmesi ve metnin açıklanarak öğretilmesi gibi çabaları içerisinde barındıran kilit hizmet sahalarından yalnızca bir başlığın muhtevasına dâhil olarak görünür.

RİSALELERİN ŞERHİNE MANİ OLAN HUSUSLAR

A. Şerhe Bir Mani: “Risaleler Avama Hitap Eder!” Söylemi

Risale-i Nur, müellifinin de defaatle ifade ettiği üzere imansızlık hastalığını tedavi etmeyi kendisine vazife edinmiş olan manevi bir Kur’ân tefsiridir. Bedi-üzzaman, içinde yetiştiği dönemin şartları dolayısıyla bu eserlerinde seleflerinin kullandığı üslup ve dil geleneğinden ayrılarak farklı bir telif stratejisi takip etmiştir.¹⁹ Bu stratejiye göre o, eserin ilk muhatapları olan Anadolu halkının fehmine uygun, kavranabilir bir üslubu tercih etmiş, bunu yaparken bir yandan da yıpratılmaya ve dönüştürölmeye çalışılan bir “terkip dilini” muhafaza ederek

17. Örnek olarak; “http://nurpenceresi.com” internet adresine yüklenmiş olan Risale-i Nur ders videolarının, talim bábında zikredilebilecek verimli bir şerh faaliyeti olduğunu söylemek mümkündür.

18. Eskiden medrese ve tekkelerde, şimdiyse muhtelif eğitim kurumlarında ders metnini okutan hocanın talebeye izah ettiği ve metne yeni açılımlar getiren yorum ve açıklamalarının şifahi bir şerh hüviyetinde olduğu düşünölmüşse, bu ifadeler daha somut bir bağlama oturabilecektir.

19. Müellifin bu tutumu hakkında yapılan bir yorum şöyledir: “Nursi’nin amacının bir teorik sistem kurmak değil, halkın imanı ve itikadını güçlendirmek olduğu sonucuna varılabilir.” (Özervarlı, agm. s. 485) Her ne kadar bu tespit gerçekten böyle ise de mevcut eserler üzerine birtakım açılımlar ve zengin bakış açıları kazandırmak adına metodik bazı girişim ve çalışmaların yapılamayacağı da bu tespitten çıkarılmamalıdır.

gelecek nesillere ulaştırmaya gayret etmiştir.

Risalelerin, dili deforme ve dejenere etme girişimlerine karşı koruyucu ve muhafaza edici olma özelliğiyle bir boşluğu daha doldurduğuna dikkatlerimizi verecek ve bu hususiyetlerini göz önünde bulundurarak Risalelere yönelecek olursak Arapçanın hemen her kalıbından Türkçenin sürekli kullanılan fillere, Farsçanın orijinal birleştirme kelime ve tamlamalarına kadar zengin bir Osmanlı lisanının kullanıldığına da şahit oluruz. Dil devrimine rağmen bu kelimelerin hayatta kalabilmesinde külliyyatın etkisi inkâr edilemeyecek derecede ehemmiyetlidir. Nitekim bir dil, kitap satırlarında değil; avamın lisanında istimal edilerek hayatta kalmayı başarabilir. Eserlerin ilk muhatapları da umumiyetle avam tabakası olmuştur diyebiliriz.

Nur Risalelerinin böyle bir telif stratejisi takip etmiş olması, sonraki dönem araştırmacıları için külliyyatın basit ve avami bir metin olarak telakki edilmesi gibi bir problematikte karşılaşılmasına neden olmuştur. Bu durumun, ilk planda nazara verilen parçaların ve eser tanıtımlarının hakikati temsil yoluyla anlatan bazı hikâyelerden oluşan kısımlarla sınırlı kalması nedeniyle ortaya çıktığını, dolayısıyla farkında olunmadan böyle bir önyargıya neden olduğunu zannediyoruz. Buna mukabil *Muhakemât* gibi “demir leblebi” olarak tavsif edilen bir eserle muhatap olan araştırmacı da bu eseri şerh edecek bir bünyenin sağlam bir altyapıya sahip olması gerektiğini ifade edebilmekte ve herhangi bir çalışmaya girişmekten de çekinebilmektedir.

Burada fark edilmesi gereken temel nokta, eserin muhtelif kısımlarının “1) çok açık 2) açık 3) kapalı ve 4) çok kapalı” olmak üzere kabaca dört idrak skalasına oturabilmesidir. Bu skala da müstakbel şarihlerin göz önünde bulundurması gereken bir başka tasnif denemesi olarak kabul edilmeli ve kolay anlaşılabilir parçalardan zor anlaşılabilir kısımlara doğru bir anlama ve açıklama eforu sarf edilmelidir. Nitekim eserin bir kısmında sayfalarca anlatılan bir hakikat, bir diğer kitabın yalnızca bir cümlesinde kendisini özetleyebilmektedir.²⁰ Burada karşılaşacağımız bir başka önemli durum de eserin bazı bölümlerinin bir başka faslına gönderme yaparak metnin doğrudan kendisini şerh ettiği hakikatidir. Esasında bu gibi parçalar, şerh faaliyetine bir metot programı olabilecek kilit noktalar ki Nursi'nin yukarıdaki ifadelerinden de bunu anlamaktayız. Şarihin daha kapalı ifadelerle bu detayları basamak yaparak ulaşabileceğini de burada ifade etmek gerekir.

Bütün bunların yanı sıra eserlerin Anadolu insanından başkası tarafından istifadeye medar olamayacağı gibi daha keskin ve temelsiz bir önyargı içerisinde olan ilmî çevreler de düşüncelerinin tabiiyeti noktasında herhangi bir açıklama ve şerh girişimine yanaşmamaktadır. Bir kısım araştırmacılar eserlere karşı kendi temellerinin zayıflığı gerekçesiyle çalışmaya girişmezken, İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinin böyle bir temayülden hâlâ çekinmeleri de şaşırtıcı ve üzücüdür. Bütün bunlar da bizde, şarihlerin daha çok Nur talebeleri arasından çıkacağı kanaatini yandırmaktadır.²¹

20. Bu durum, özellikle Mesnevî-i Nuriye adlı eserde kendisini göstermektedir. Sözler, İman ve Küfür Muvazeneleri gibi mevzuu daha tafsilatlı anlatan kitaplardaki bazı bahisler, Mesnevî'de müellif tarafından bazen bir paragraf, bazen de bir cümlede verilmiştir. Nursi'nin Mesnevî için “Risale-i Nur'un bir nevi çekirdeği ve fidanlığı hükmündedir” ifadesini kullanması da bu bağlamda önemlidir. (Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı, C-II, Nesil Yayınları, İstanbul, 2002, s. 1277)

21. Yazı boyunca, şerh meselesi üzerine eğilecek araştırmacılar için “şarih” yahut “müstakbel şarihler” gibi tabirler kullandık. Bu kullanımlar çalışmaların bireysel bir alan faaliyeti olduğu yargısıyla sınırlı kalmamalıdır. Nitekim sağlıklı ve kullanışlı çalışmaların üretilebilmesinin, eserlere metodik eksende yoğunlaşacak bir heyetin girişimleri ile mümkün olabileceği ve böylelikle daha kapsamlı ve güvenilir ürünlerin ortaya çıkarılabileceği şeklindeki görüş de son derece isabetlidir.

Bir kısım araştırmacılar eserlere karşı kendi temellerinin zayıflığı gerekçesiyle çalışmaya girişmezken, İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinin böyle bir temayülden hâlâ çekinmeleri de şaşırtıcı ve üzücüdür.

Şerh faaliyetine
girişecek bir
araştırmacı için
de sadece Risale-i
Nur bilgisi
yeterli değildir ve
olmaması da son
derece tabiidir.
Nitekim bu tür
bir çalışma ve
inceleme girişim
ve faaliyeti, eserin
belli bağlamlarda
içerisinde
bulunduğu
diğer alanlarla
da irtibatını
kurabilecek
düzeğe sahip
entelektüel bir
kimliğe ihtiyaç
duyacaktır.

B. Şerhe İkinci Bir Mani: Entelektüel Okuyucuların Eksikliği

Risale-i Nur'u çok okumak yahut sadece Risale-i Nur okumak, bir insanı kâmil bir imana erdirmek ve ahlaklı bir birey yapabilmekle beraber kişiye 'aynı ölçüde' entelektüel bir kimlik ve düzey kazandırmayabilir.²²

Şerh faaliyetine girişecek bir araştırmacı için de sadece Risale-i Nur bilgisi yeterli değildir ve olmaması da son derece tabiidir. Nitekim bu tür bir çalışma ve inceleme girişim ve faaliyeti, eserin belli bağlamlarda içerisinde bulunduğu diğer alanlarla da irtibatını kurabilecek düzeğe sahip entelektüel bir kimliğe ihtiyaç duyacaktır. Bu bağlamda;

a) İslâm tarihine ve bunun yanında düşünce tarihine daha kapsamlı ve makro odaklı bir bakış açısıyla yönelebilecek,

b) Gerek kelami gerekse felsefi birtakım farklı kaynaklardan da istifade etmek suretiyle muhtelif mukayese mekanizmaları kurabilecek entelektüel araştırmacıların eksikliği, kolayca hissedilebilecek türden bir boşluk olarak yanı başımızdadır. Bu boşluğun doldurulması için yetiyecek bir araştırmacı profilinin 'asgari' hususiyetleriye şöyle sıralanabilir:

1. Başta İslami kaynaklar olmak üzere yabancı dokümantasyon ve literatürden de istifade edebilecek düzeyde Arapça, Farsça ve İngilizce bilmek.
2. Tefsir tarihi, kelim tarihi, tasavvuf ve felsefe tarihi alanlarının her birine dair temel kaynak okumaları yapmak
3. İkinci maddede zikredilen alanlarla birlikte hadis ve fıkıh usûlüne dair temel metin okumaları yapmak²³
4. İlgilenilecek spesifik saha ve konular üzerine sosyoloji, psikoloji, dil, edebiyat, tarih, felsefe, iktisat, bilim tarihi, ekonomi, hukuk, siyaset vb. gibi alanlarda mikro odaklı okumalar yapmak
5. Risale-i Nurları neşreden bazı yayın gruplarının eserlerin sonuna ekledikleri şahıs bilgilerini [*ilm-i rical*] okumak
6. Osmanlıca sözlük okuması yapmak
7. Risale-i Nur'dan akademik bir şerh girişiminde bulunabilecek derecede istifade etmiş olmak

Bu maddelerdeki hususiyetlerin mümkün merteye edinilmesi, ortaya konacak çalışmaların câmiyet, keyfiyet ve fonksiyonelliğini artırarak üretimin ilmi çevreler tarafından ilk planda referans alınabilecek düzeyde profesyonel bir zemine oturmasına da yardımcı olacaktır.

22. Bu çıkarımın menfi bir yargı olarak algılanmaması gerekir. Risaleler, içerisindeki geniş birikim sayesinde muhataplarına tefekkür eksensiz geniş ve doyurucu bir perspektif kazandırabilmektedir; ancak,--şarihler için-- sadece eserle sınırlı kalmanın, sair kaynaklarla mukayese mekanizmaları kuramamak, eseri üst bağlamında verimli bir şekilde anlayamamak ve dolayısıyla oturduğu mevki de gerçek manada idrak edememek gibi dezavantajlarının mevcudiyeti de söz konusu olabilmektedir.

23. Burada özellikle bu alanların gerekliliğini açıklama ihtiyacını hissediyoruz. Fıkıh ve usûlü hakkında edilecek bilgiler, içtihat gibi özellikle modern dönemdeki İslâmi hareketlerin faaliyet programları, politikaları ve dünya görüşleri hakkında temel belirleyicilik arz eden konularla alakalı olması hasebiyle ziyadesiyle önemli bir pozisyonadadır. Bu bakımdan fikhî değil, kelami bir hareket üzerine yoğunlaşılacaksa bile bu alan hakkında ana hatlarıyla malumat sahibi olunması gerekir. Nitekim tercih edilen metotların yanı sıra terk edilen metotlar hakkında da bilgi sahibi olmanın, mevcut ürünü anlayabilme noktasında vereceği ipucunun önemi hatırı sayılır derecede yüksektir. Ayrıca Bediüzzaman, külliyyatının birçok yerinde muhtelif hadisler nakletmiş ve azımsanmayacak sayıda hadisten istifade etmiştir. Söz konusu hadislerin büyük bir kısmı da metindeki temel mevzuata açıklık getirici bir mahiyet arz etmektedir. Binaenaleyh hadis kullanım metodu hakkında da belirli bir düzeyde bilgi sahibi olunması lüzumlu görünmektedir. Bu durum, araştırmacının daha donanımlı bir bakış açısıyla metne bakabilmesine olanak tanıyabilecektir. Bütün bunlardan da önemlisi, böyle bir zeminde, İslâmi ilimlerin birbiriyle olan sıkı münasebetinin ve her birinin ana damarlarla birbirine bağlandığını farkında olmak açıklamalarımızı ve dolayısıyla maddemizi biraz daha anlaşılabilir kılacaktır.

C. Üçüncü Bir Mani: “Şerhe Gerek Yok, Risaleler Yeter!” Söylemi

(A) maddesinde zikredilen manideki önyargı içerikli söyleme mukabil bu maninin, ‘içeriden’ verilen bir tepkinin ürünü olduğunun anlaşılması da güç değildir. Şerhe mani olan bu söylemde “1) katı bir zahircilik 2) bilinçli bir tedirginlik” gibi iki kısımda toplanabilecek tepki mekanizmalarından bahsedilebilir.

Bunlardan birinci kısmın mensubu olan kişiler, Risalelerin taraftarı olmakla beraber şerhin mahiyeti ve İslâm tarihi içerisindeki rolü hakkında yeterli malumata sahip olmayabilir. Bunun yanı sıra şerhin şimdiye kadar kalıplaşmış ve sabitleşmiş söylem ve düşünce sistemini yıkacağı endişesi de birinci tepki mekanizması olan ‘zahircilik tarafgiri’ kitleye atfedilebilir.

İkinci tutumda ise biraz daha yumuşak bir tavır sezilmekle beraber şerhin, eserin yerini alması gibi bir çarpıklıktan tedirgin olunması gibi bir durum da söz konusu olabilir. Bu ise hak verilmesi bir tedirginliğin alameti olmakla birlikte üzerine endişe edilebilecek olan bu durum, yukarıda bahsettiğimiz gibi gerçek bir şerhin hususiyeti olmaktan son derece uzaktır.

Nur talebelerinin farklı gelişim ve hizmet stratejileri takip eden gruplarının mevcudiyeti de hesaba katılarak bu tepki mekanizmalarındaki hassasiyetlerin şarih tarafından dikkate alınması da zaruri bir hal olarak görünmektedir.

Modern Bir Şerh Metodu Olarak Karşılaştırmalı Yöntem

Karşılaştırma eyleminden, iki nesne arasındaki benzerlik ve farklılıkları nazara vererek bir çıkarımda bulunmak manası çıkar. Bu eylem kimi zaman dışarıdakini tanımak için onu eldekiyle mukayese etme girişimi olarak karşımıza çıkarken kimi zaman da elde var olanın öteki ile kıyası neticesinde daha iyi tanınması sonucunu veren bir faaliyet mesabesinde görünür.

İslâm âlemi kimi yerde dil, kimi yerde toplumsal hayat, kimi yerde ise her iki bağlamda birden geçirdiği değişim ve dönüşümler neticesinde kendi kaynaklarına yabancı düşmüş insanları barındıran memleketler bütünü durumuna gelmiştir. Bunun neticesinde ise İslâm âleminde önceden yaşamış ilim adamları, İslâmî kronikler ve yazma eserler zihinlerde adeta birer tarihî eser pozisyonuna kaymış; teknolojisıyla dünyaya hâkim olan milletlerin her biri, egemen oldukları toplumlara müktesebatını da dayatarak düşünce tarihinin seyrini gayritabii hamlelerle değişikliğe uğratmışlardır. Bütün bunların neticesindeyse Türkiye, Ürdün, Irak, Endonezya, Malezya, Mısır, Suriye gibi halkları Müslüman olan ülkeler dahi kendi kaynaklarına bigane yetişerek Batı merkezli bir anlayışı benimsedikten sonra kendi tarih ve kroniklerine bakmaya başlamışlardır.

Üzülerek belirtmek gerekir ki Türkiye’de, bırakın bir felsefe öğrencisini; bir öğretim üyesi dahi Kant’tan daha çok Gelenbevi’yi yahut Descartes’dan daha teferruatlı Gazzâlî’yi, Habermas, Foucault, Wittgenstein’dan ziyade Bediüzzaman, İkbâl, Seyyid Hüseyin gibi simaları tanıyor değildir. Türk aydını da geleceğin devamı olmak gibi bir kaygıdan son derece uzak bir profil çizerek kendi medeniyetine ait şahsiyetleri ve elindekileri unutmış bir vaziyette öylece kalakalmış görünmektedir. Şüphesiz bu durum unutulmaları hatırlamaya çalışan kitleler üzerinde de oldukça menfi tesirler uyandırmaktadır. Karşılaştırma yöntemi ise bu menfi durumun doğru kullanılarak olumlu bir hâle dönüştürülmesi ve mevcut eksikliğin de giderilmesi noktasında mühim bir vazife icra edecektir.

İçinde yetiştiğimiz eğitim sistemi, yerli olmayan düşünce hareketlerine ön-

Üzülerek
belirtmek gerekir
ki Türkiye’de,
bırakın bir felsefe
öğrencisini; bir
öğretim üyesi dahi
Kant’tan daha
çok Gelenbevi’yi
yahut
Descartes’dan
daha teferruatlı
Gazzâlî’yi,
Habermas,
Foucault,
Wittgenstein’dan
ziyade
Bediüzzaman,
İkbâl, Seyyid
Hüseyin gibi
simaları tanıyor
değildir.

*Bu bağlamda
Batılı
düşünürlerle
İslâmi kaynakları
kimi zaman yan
yana, kimi zaman
da karşı karşıya
getirerek yeni
mukayese teorileri
ve çalışmalarını
üretmek suretiyle
Bediüzzaman gibi
âlimleri daha iyi
anlayabilir.*

celik tanıyan yapısal görünümüyle kendimizi tanımadan evvel ötekini tanıma-
mıza neden olmuştur. Bu aşamadan sonra kendimizi tanımak içinse ilk olarak
öğrenmiş bulunduğumuz 'öteki' ile kendimizi bir karşılaştırmaya tabi tutarak
farklı bir metot izleyebilir ve böylece eldeki birikimi biraz olsun daha iyi kav-
ramış olabiliriz.

Bu bağlamda Batılı düşünürlerle İslâmi kaynakları kimi zaman yan yana,
kimi zaman da karşı karşıya getirerek yeni mukayese teorileri ve çalışmaları
üretmek suretiyle Bediüzzaman gibi âlimleri daha iyi anlayabilir, ortaya koy-
dukları eserleri İslâm âlemine ve ardından da bütün dünyaya daha kuvvetli bir
hamleyle sunabiliriz. Bu noktada karşılaştırmalı çalışmaları icra edecek şahıs
veya heyetin bahsettiğimiz (B) maddesinde numaralandırılan hususiyetlere
olabildiğince yakın bir durumda bulunması da çalışmaların sıhhat, güvenilirlik
ve câmiyetini, 'keyfiyeti nispetinde' artırmış olacaktır.

Özet

Ele almaya çalışacağımız konunun hassasiyeti ve kavram kargaşası se-
bebiyle bir telif türü olarak şerh üzerinde durmayı bu çalışmanın ilk adımı
olarak görüyoruz. Bu bağlamda bu çalışmada, şerh ile ilgili yapılacak izaha-
tın ardından Risale-i Nur'un tarihî süreç içerisindeki yerine kısaca değinecek,
buna dayanarak da şerhiyle alakalı müellifin çizdiği hududun keyfiyeti üzerinde
duracağız. Bütün bu aşamaların ardından da çalışmanın önemli görülen bir
kısmı olarak şerhin önündeki engeller ve şarihlerin nitelikleri üzerinde duracak,
faaliyet sahaları üzerine bir tasnif girişiminde bulunacak, en son kısımda ise
Nur Risalelerinin verimli anlaşılma metotları üzerine bir teklif sunarak yazıyı
sonlandıracağız.

Anahtar kelimeler

Şerh, şarih, Risale-i Nur'un dili, taklit, şerhin manileri, karşılaştırmalı yön-
tem

Abstract

Due to the sensitivity of the subject and the conceptual confusion, we re-
gard dwelling upon the interpretation as the first step of this study. After mak-
ing explanation about interpretation, we will touch upon the place of Risale-i
Nur within the historical process and based upon this we will deal with the
boundaries of interpretation drawn by the author. Then we will study the obs-
tacles to the interpretation and the properties of interpreters, make an attempt
to classify the activity areas and finally offer a proposal on the methods of
understanding Risale-i Nur efficiently.

Key Words

Interpretation, interpreter, the language of Risale-i Nur, imitation, Obsta-
cles to Interpretation, Comparative Method

Kaynaklar ve Bibliyografya:

- Ahmed Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmanî*, Dersaadet: Mahmud Bey Matbaası, 1306
, *Lehçe-i Osmanî*, (haz. Recep Toparlı), Ankara: TDK, 2000
Bediüzzaman Said Nursî, *Barla Lahikası*, İstanbul: RNK Neşriyat, 2008
, *Risale-i Nur Külliyyatı*, İstanbul: Nesil Yayınları, 2002
, *Mektubat*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 2010
, *Muhakemât*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 2010
Bünyamin Duran, *İslâm Düşünce Geleneği Açısından Bediüzzaman*, İstanbul: Risale-i Nur Enstitüsü, 2001
İsmail Kara, “Unuttuklarını Hatırla! Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not”, *Divân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2010/1, C. 15, S. 28, s. 1-67
M. Sait Özervarlı, *İbnTeymiyye'nin Düşünce Metodolojisi ve Kelâmcıları Eleştirisi*, İstanbul: İsam Yayınları, 2008
, “Said Nursî'nin Çağdaş İslam Düşüncesini Yeniden Canlandırma Projesi”, *Âlim ve Düşünür Olarak Bediüzzaman*, haz. İbrahim M. Abu-Rabi, İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2006
Mehmed Salahî, *Kâmus-ı Osmanî*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1313
Muallim Nâci, *Lügat-i Nâci*, İstanbul: Asr Matbaası, 1322
Şemseddin Sâmî, *Kâmus-ı Türki*, Dersaadet: İkdâm Matbaası, 1317